

**Кенюк Микола Михайлович, магістрант,
Синиця Світлана Михайлівна, к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри управління та адміністрування**

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток України як незалежної держави з європейськими цінностями потребує підвищення якості державного управління у різних сферах економічної політики, формування ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади та бюджетної системи. Сучасні інститути децентралізованого управління, як свідчить міжнародний досвід, забезпечують краще виконання функцій держави і ефективніше надання суспільних благ та послуг.

Проблеми бюджетної децентралізації та забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування не вперше ставляться на порядок денний незалежної України. Особливо активно вони обговорюються в складних економічних умовах, коли неефективність бюджетної системи стає найбільш очевидною. У 2001 р. автори Бюджетного кодексу України вважали, що з його ухваленням місцеві бюджети стануть самостійними та отримають прогнозований дохід, а ОМС будуть зацікавлені в тому, щоб розвивати економіку своїх територій і регіонів, розширювати податкову базу місцевих бюджетів. Однак попередні спроби бюджетної децентралізації не забезпечили очікуваних результатів.

З 2014 р. проведення реформ у сфері місцевого самоврядування України належить до пріоритетних завдань уряду, першим кроком до здійснення яких стало ухвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Концепція визначає напрями, механізми і строки формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних і доступних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності [1]

До важливих цілей реформи віднесено надання регіонам більших можливостей щодо прийняття рішень у сфері охорони здоров'я, комунального господарства, освіти, гуманітарній сфері, а також формування пакету інструментів фінансового характеру, що сприятимуть забезпеченню бюджетної автономії та фінансової самостійності місцевих бюджетів[2].

Результати процесів бюджетної децентралізації, як свідчить міжнародний досвід, залежать від форм децентралізації та механізмів, що регулюють їх використання та у кінцевому підсумку визначають реальну самостійність ОМС.

В умовах практичного здійснення реформи важливо оцінити перші здобутки та наслідки реформи місцевого самоврядування та заходів бюджетної децентралізації. У науковій доповіді представлені результати оцінки рівня

бюджетної децентралізації в Україні та особливостей сприйняття населенням ініціатив із децентралізації влади, проблемні аспекти розподілу повноважень у системі ОМС і формування бюджетів сільських громад, визначено стратегічні завдання щодо підвищення ефективності бюджетної системи України та забезпечення відповідального виконання органами влади різних рівнів функцій публічної влади. Значну увагу приділено питанням розподілу повноважень і диверсифікації джерел доходів у новій моделі фінансування транспортної інфраструктури (місцевих недержавних пенсійних фондів) для розвитку місцевого господарства та реалізації регіональних інвестиційних проектів.

Місцеві органи влади, щоб бути дійсно самостійними та відповідальними у вирішенні покладених на них завдань, повинні мати надійні та гнучкі джерела власних доходів. Наразі місцеві органи влади України не мають у своєму розпорядженні інструментів, за допомогою яких вони мали б можливість приводити доходи місцевих бюджетів у відповідність до потреб населення відповідних територій щодо місцевих суспільних благ та послуг.

Необхідною умовою ефективного функціонування багаторівневих бюджетних систем є забезпечення досить тісного зв'язку між податками, що надходять до місцевих бюджетів, та вигодами від відповідних видатків. За такої умови споживачі місцевих суспільних благ та послуг, які проживають в певній місцевості, платять за те, що вони одержують з місцевого бюджету, і одержують те, за що вони сплачують податки. У розпорядження місцевих органів влади доцільно передавати податки, база оподаткування яких не має значної мобільності, а тому такі податки не можуть перекладатися на жителів інших регіонів (адміністративно-територіальних одиниць).

З огляду на принцип еквівалентності (тобто отриманої вигоди від місцевих суспільних благ) до податкових доходів місцевих бюджетів територіальних громад слід віднести загальний податок на нерухомість (житлову та нежитлову), при стягненні якого від оподаткування звільнюється лише площа за основним місцем проживання, що відповідає середньорегіональному показнику забезпеченості житлом (у розрахунку на 1 мешканця). Доцільно встановлювати менші ставки податку на нерухомість для основного та вищі – для другого житла та іншої нерухомості.

Для того щоб справляння податків на підприємницьку діяльність, які надходять до місцевих бюджетів, відповідало принципу еквівалентності, необхідно, щоб не тільки місцеві органи влади визначали їх ставки, але і щоб доходи від таких податків надходили за місцем здійснення підприємницької діяльності. Удосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів потребує також внесення змін до розподілу ПДФО між місцевими бюджетами. На нашу думку, доцільно передавати його за місцем проживання платника податку, враховуючи, що місцеві органи влади при формуванні бюджету повинні орієнтуватися на потреби у суспільних благах місцевих жителів, які, як і потреби у приватних благах, змінюються зі зміною рівня доходів. Сьогодні цей податок надходить до місцевого бюджету за місцем роботи платника податку і лише його

перерахунок за результатами заповнення річної податкової декларації – за місцем проживання (реєстрації). ПДФО може виконувати функцію плати за користування місцевою інфраструктурою, якщо він справляється до місцевих бюджетів за місцем проживання, і відмінності у податковому навантаженні визначають відмінності у обсягах надання місцевих суспільних благ (або надання якісніших благ).

Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів України мають стати доходи, які є платою користувачів за блага та послуги, що надаються на рівні територіальних громад. За рахунок плати споживачів, наприклад, у Польщі та Угорщині фінансується понад 9% видатків місцевих бюджетів, у Словаччині та Словенії – близько 14%, у Фінляндії – 21%, у Греції – 30%. В Україні такі доходи у 2014–2018 рр. забезпечували фінансування 4,1–4,6% видатків місцевих бюджетів, у 2019 р. – 5,5%. У багатьох країнах Європи успішно продовжується пошук місцевими органами влади додаткових фінансових ресурсів, зокрема у таких сферах, як переробка сміття домогосподарств, місця для паркування, догляд за дітьми, позакласні заняття, ефективніше використання спортивних і культурних об'єктів, використання міського транспорту, надання послуг з охорони здоров'я, опіка над людьми похилого віку тощо [3].

Зважаючи на ризики виникнення проблеми справедливості щодо послуг освіти, охорони здоров'я і соціальної допомоги та з огляду на міжнародний досвід, доцільно встановлювати законодавчі обмеження щодо рівня плати користувачів. У багатьох країнах Європи заборонено вводити плату за навчання в початковій і середній школі. При використанні плати користувачів слід також враховувати витрати на стягнення цієї плати (включаючи адміністративні витрати або витрати на "персоніфікацію" користувачів).

З метою зменшення дестимулюючих ефектів дотацій вирівнювання при міжбюджетному перерозподілі доходів має встановлюватися верхній поріг внеків місцевих бюджетів у систему вирівнювання. Крім того, вирівнювання доходів бюджетів одного рівня здійснюється таким чином, щоб послідовність (ранг) адміністративно-територіальних одиниць (упорядкованих за рівнем середньо-душових доходів місцевих бюджетів) до і після їх перерозподілу не змінювалася. Регіони та адміністративно-територіальні одиниці з вищим рівнем доходів місцевих бюджетів (до трансфертів) мають зберігати свої позиції і після перерозподілу доходів. Окремого обговорення потребує питання, як здійснювати вирівнювання (за видами місцевих бюджетів) – на регіональному або національному рівні (з обласного або державного бюджету).

Отже, у тих випадках, коли місцеві органи влади забезпечують реалізацію національної політики у певних сферах (наприклад, щодо здобуття середньої освіти, охорони здоров'я, інвестиційних програм розвитку інфраструктури) доцільно підвищити роль цільових трансфертів (субвенцій), надання яких має базуватися на використанні статистичних показників, на які не впливають

місцеві органи влади (вікова структура населення, щільність населення, рівень захворюваності, довжина автомобільних доріг загального користування тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні" від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
2. У Мінфіні розповіли, як буде виглядати децентралізація бюджетної системи [Електронний ресурс]. – 2014. – Доступний з : <http://economics.unian.ua/finance/936786-u-minfini-rozprovili-yak-bude-viglyadati-detsentralizatsiya-byudjetnoji-sistemi.html>
3. *Subnational Public Finance in the EU*. – 11th edition. – Dexia-CEMR, 2012. – P. 14.
4. Луніна І.О. Капітальні трансферти місцевим бюджетам: підходи до створення ефективної системи управління // *Фінанси України*. – 2011. – № 2. – С. 24–34.

Ткачук Вікторія Василівна, студентка 4 курсу,
Пробоїв Ольга Анатоліївна, к.е.н, доцентка,
доцентка кафедри міжнародної економіки,
маркетингу і менеджменту

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Управління ресурсами є складним процесом, який розглядається як процес прийняття і здійснення управлінських рішень, спрямованих на раціональне використання, нарощення та оптимізацію ресурсного потенціалу з метою досягнення поставлених цілей і забезпечення стійкого функціонування та розвитку місцевих територіальних громад. Саме це і визначає актуальність обраної теми дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей управління ресурсами місцевих територіальних громад з урахуванням взаємозв'язку основних компонентів їх ресурсної платформи.

Функціонування та розвиток будь-якої території чи регіону забезпечується ресурсами, перш за все, їх наявністю й умінням раціонально використовувати. Ресурси територіальної громади, котрі можуть бути використані нею для задоволення спільних потреб безпосередньо або завдяки реалізації органами самоврядування певних управлінських функцій на основі наданих їм повноважень, є досить обмеженими [1].

Ресурсний потенціал територіальної громади – це сукупність взаємопов'язаних ресурсів території, які використовуються для забезпечення життєдіяльності територіальної спільноти, а також відносин власності між їх володарями, котрі повинні виступати об'єктом управління для місцевих органів самоврядування [2, с. 199].

Для встановлення взаємозв'язку між окремими видами ресурсів території необхідно їх конкретизувати й систематизувати: природні (у т.ч. рекреаційні), людські (у т.ч. інтелектуальні), матеріально-технічні (у т.ч. інноваційні),